

sketna gertrud syltekona

– medeltidens namn speglar ofta sin bärare

Medeltidens namnbruk gav inget större utlopp för fantasi och litterära anspelningar. Med systemet att barnet till Bengt Andersson fick namnet Anders Bengtsson var förväxlingsrisken stor i Stockholm. För att skilja personer åt la man till ett namn som ofta speglade yrke eller geografiskt ursprung, men ibland även lynnet eller utseendet.

Text: Lin Annerbäck

Sketna Gertrud syltekona – det är ett namn man lägger på minnet. Sketna Gertrud bodde i Stockholm under 1400-talets senare del. Vi vet hennes namn eftersom hon år 1481 till 1482 finns med i stadens tänkebok som kärke i ett stämningssmål. Syltekonorna tillhåll inälvsmat och med dåtidens möjligheter till bad och rengöring kan man anta att stackars Gertrud inte luktade särskilt gott.

Stadens böcker

Tänkeböckerna är ett slags protokoll över sammanträdena i stadens råd. Namnet kommer från tyskans »andenken«. I böckerna nedtecknades domarna i brottsmål och lagfarter i egendoms- och transaktioner. Det finns ett flertal bevarade tänkeböcker från år 1474 till 1529 och dessa finns i dag på Stockholms stadsarkiv. Utöver tänkeböckerna hade staden *jordeböcker* (beslut i fastighetsärenden), *skotteböcker* (skattelängder), *räkenskapsböcker* (för rådet) och *ämbetsböcker* där rådet och ämbetsmännen i staden antecknades.

Stämningssmål var inget ovanligt i medeltidens Stockholm. Våldsbrott, stöld och ärekränkning var de vanligaste brottsmålen som avgjordes i rådet. Mellan år 1474 och 1492 utgjorde vålds-

brotten 58 procent av alla protokollförda brott. Stockholm var en trångbodd stad där alla visste allt om alla. En diskussion gick lätt över i smutskastning och handgemäng. En del av de ord folk använde

då de förolämpade varandra känner vi igen, medan andra i dag framstår som ålderdomliga. De vanligaste okvädningsorden var hora, sköka, horeson och tjuv. Andra fula ord var: lumphund, skamsäck, gorvarg och korpmat.

Kvinnliga näringsidkare

Kvinnliga yrken fanns främst inom livsmedels- och textilsektorn och gav inga stora inkomster. Kvinnorna i stadens skattelängder hör till dem som betalade minst i skatt, alltså tjänade de också minst. År 1460 fanns följande kvinnliga näringsidkare med i skotteboken: en syltekona, en säckpiperska, två sömmerskor, tre väverskor, fyra bryggerskor (dessa bryggde som regel hemma hos någon borgare som hade brygghus), en skrädderska, en åderlåterska, en kläd-månglerska och en dokväverska och doktvätterska.

Att överta sin avlidne makes verksamhet under en kort period var ett sätt att säkra sin inkomst efter mannens frånfalle. Exempel på det är rådmansänkan Elisabet som på 1480-talet ägde en vinkällare. Tillsammans med en av borgmästarna drev hon verksamheten och hade till och med en person anställd som ansvarade för utskänkningen.

En annan grupp kvinnor vars namn gör att de utmärker sig i stadens böcker är de som utövat »världens äldsta yrke«. Bakom namn som Anna svandunet, Birgitta rödnacka, Ingrid honungspottan, Katarina papegojan och Litet och gott döljer sig troligen prostituerade kvinnor.

Vänster sida: Kvinnor i slagsmål. Detalj ur träsnitt ur Johannes Angeli, *Astrolabium*. Bild: Kungliga biblioteket.

Till höger: Sketna Gertrud syltekona på Stockholms medeltidsmuseum. Foto: Ingrid Johansson. SSM.

